

خلاصه درس جغرافیای ایران پایه دهم

فصل اول : جغرافیا چیست؟

درس اول : جغرافیا علمی برای زندگی بهتر

واژه جغرافیا، که برای اولین بار توسط اراتوستن دانشمند یونانی ارائه شد، شامل کلمات GEO (زمین) و GRAPHY (ترسیم) است. بنابراین اراتوستن جغرافیا را این‌گونه تعریف می‌کند: «مطالعه زمین به عنوان جایگاه انسان».

تعریف علم جغرافیا از نظر جغرافی دانان امروز

جغرافیا آن قسمت از دانش بشری است که به انسان کمک می‌کند با ویژگی‌های طبیعی و انسانی و روابط بین آن‌ها در محیط آشنا شود و از آن‌ها در جهت بهبود زندگی خویش استفاده کند.

علم جغرافیا از یافته‌های علوم دیگر استفاده کرده و با یک دید همه‌جانبه بررسی‌ها و مطالعات خود را در مورد پراکندگی پدیده‌ها و روابط بین آن‌ها انجام می‌دهد. یعنی رابطه بین جغرافیا با سایر علوم دوسویه بوده و در این جریان دوطرفه از داده‌ها و یافته‌های یکدیگر استفاده می‌نمایند.

مفاهیم اساسی

مکان

بسیاری از فعالیت‌های انسان در محل معینی انجام می‌شود که آن را مکان می‌نامند. در هر مکان پدیده‌های مختلفی هستند که بر یکدیگر تأثیر گذاشته و به نوبه خود از هم تأثیر می‌پذیرند. علت تغییر در شکل مکان‌ها، همین تأثیرگذاری و تأثیرپذیری است که به صورت جریانی پیوسته ادامه دارد و سبب تغییر شکل مکان‌ها می‌شود (در اصطلاح تغییر چیزی از حالتی به حالتی دیگر).

روابط متقابل انسان با محیط

دو عامل مهم در علم جغرافیا عبارتند از انسان و محیط. محیط طبیعی مجموعه‌ای متعادل است که انسان زمینه تغییر در آن را ایجاد کرده است.

انسان برای رفع نیازهای خود، به تغییر در محیط دست می‌زند و در نتیجه محیط طبیعی به محیط جغرافیایی تبدیل می‌شود. در واقع محیط جغرافیایی از تقابل بین محیط طبیعی و محیط انسانی به وجود می‌آید.

عملکرد انسان در ارتباط با محیط طبیعی به دو گونه است :

الف) درک توان‌ها و استفاده از منابع برای رفع نیازها

ب) نگاه سودجویانه برای رسیدن به خواسته‌ها

جغرافیا علمی برای زندگی بهتر است زیرا :

الف) روابط متقابل انسان با محیط را مطالعه و بررسی می‌کند.

ب) بدون آن، شناخت توان‌ها و ظرفیت‌های محیطی امکان‌پذیر نیست.

کل‌نگری یا دید ترکیبی در جغرافیا

دید ترکیبی یعنی مطالعه همه‌جانبه و جامع پدیده‌ها با تمام ویژگی‌های آن در یک مکان. جغرافی دانان با دید ترکیبی یا کل‌نگر موضوعات را مطالعه و بررسی می‌کنند، زیرا اجزا و عوامل محیط جغرافیایی در ارتباط با یکدیگر عمل می‌کند.

۰/۵	<p>از بین دو بسته زیر یکی انتخاب کنید : بسته اول درس‌های ۳ و ۲ الف (گزینه صحیح را انتخاب نمایید :</p> <p>۱- ایران در جنوب کشور به کدام یک از مدارات زیر نزدیک‌تر است : الف) راس السرطان ب) راس الجدی پ) استوا ت) مدار ۴۴ تا ۶۳ درجه</p> <p>۲- کدام یک از گزینه‌های زیر از نظر دسترسی به بازار مصرف کشورهای آسیای میانه از موقعیت نسبی بالایی برخوردار است : الف) دریای عمان ب) خلیج فارس پ) تنگه هرمز ت) دریای خزر</p>
۰/۵ ۰/۲۵ ۰/۵ ۰/۵	<p>ب) جاهای خالی را با عبارات درست پر کنید :</p> <p>۳- از مفاهیم اصلی جغرافیا می‌توان به و اشاره کرد .</p> <p>۴- نقشه و تصاویر ماهواره‌ای از جمله ابزارهای گردآوری اطلاعات است .</p> <p>۵- ایران طولانی‌ترین مرز خود را با و کوتاه‌ترین مرز خود را با دارد.</p> <p>۶- موقعیت جغرافیایی هر کشور از دو نظر قابل مطالعه است : موقعیت و موقعیت</p>
۱/۲۵ ۰/۵ ۰/۲۵ ۰/۷۵	<p>پ) پاسخ دهید :</p> <p>۷- مراحل پژوهش در جغرافیا را به ترتیب بنویسید.</p> <p>۸- با توجه به دانسته‌های خود در باره تنگه هرمز به سوالات زیر پاسخ دهید : الف) آب‌های آزاد کدام اقیانوس و دریا را به خلیج فارس متصل می‌کند ؟ ب) با توجه به این که دروازه خروجی نفت ، خلیج فارس می‌باشد این منطقه چه شهرتی در جهان پیدا کرده است ؟</p> <p>۹- دسترسی به آب‌های آزاد برای کشورها مزایایی دارد ، به سه مورد از آن اشاره نمایید .</p>
۰/۷۵	<p>بسته دوم درس‌های ۴ و ۵ الف) گزینه صحیح را انتخاب نمایید :</p> <p>۱۰- کدام گزینه عامل اصلی شکل‌گیری کویر است : الف) بارش سالانه ۵۰ میلی متر ب) تبخیر شدید پ) توده هوای گاهی در دوره های سرد سال رطوبت دریای سرخ را به کشور ما می‌آورد . ت) دوره های سرد و خشک سیبری</p> <p>۱۱- علت به وجود آمدن گل‌فشان چه می‌باشد : الف) سرد و خشک سیبری ب) مرطوب غربی پ) سوزش گداز ت) مرطوب موسمی</p> <p>۱۲- انباشت مواد حاصل از فرسایش الف) انباشت مواد حاصل از فرسایش ب) خروج گاز یا آب از اعماق زمین پ) انحلال مواد آهکی ت) عوامل درونی و وزن کمتر نمک</p>
۱/۲۵	<p>ب) جاهای خالی را عبارات درست پر کنید :</p> <p>۱۳- در عرض‌های پایین جغرافیایی تابش خورشید نسبت به عرض‌های بالا است .</p> <p>۱۴- اختلاف شدید دما یکی از ویژگی‌های آب و هوای است .</p> <p>۱۵- عبور مراکز کم فشار معمولاً هوای و را به همراه می‌آورد .</p>
۱/۵	<p>پ) تعریف کنید :</p> <p>۱۶- جلگه ۱۷- توده هوا ۱۸- جغرافیای پزشکی</p>
۰/۷۵ ۰/۷۵	<p>ت) پاسخ دهید :</p> <p>۱۹- سه مورد از ارزش‌های اقتصادی دشت‌ها را نام ببرید .</p> <p>۲۰- چه عواملی در ایجاد بیابان‌های ایران نقش دارند ؟</p>

۱/۵	<p>درس های ۶ تا ۱۰ پاسخ به این سوالات برای همه الزامیست الف) گزینه صحیح را انتخاب نمایید :</p> <p>۲۱- تنها بندر اقیانوسی ایران در کنار کدام دریا قرار دارد : الف) خلیج فارس (ب) دریای عمان (پ) دریاچه ارومیه (ت) دریای خزر</p> <p>۲۲- عمیق‌ترین نقطه دریاچه ارومیه کدام سمت جغرافیایی آن است : الف) جنوب غرب (ب) جنوب شرق (پ) شمال شرق (ت) شمال غرب</p> <p>۲۳- در دوره عباسیان قلمرو جغرافیایی آن‌ها تحت چه عنوانی تقسیم‌بندی می‌شد : الف) تسوگ (ب) ایالت (پ) ساتراپ (ت) رستاگ</p> <p>۲۴- کوچک‌ترین واحد تقسیمات کشوری کدام است : الف) دهستان (ب) بخش (پ) شهرستان (ت) استان</p> <p>۲۵- مهاجرت از مهم‌ترین مهاجرت‌های دهه اخیر به شمار می‌رود : الف) اجباری (ب) خارجی (ت) گروهی</p> <p>۲۶- شهر همدان دارای کدام یک از اشکال می‌باشد : الف) ستاره‌ای (ب) شطرنجی (پ) چند هسته‌ای (ت) خطی</p>
۱	<p>ب) جاهای خالی را با عبارات درست پر کنید :</p> <p>۲۷- جمعیت کره زمین از لحاظ جز در زمان‌های خاص تفاوت چندانی ندارد .</p> <p>۲۸- مهاجرت خارجی به دو صورت انجام می‌شود ، مهاجرت و مهاجرت</p> <p>۲۹- صنعت یکی از شاخصه‌های توسعه‌یافتگی است که در سند چشم‌انداز هم به آن توجه خاصی شده است.</p>
۲	<p>پ) تعریف کنید :</p> <p>۳۰- کانون آبگیر ۳۱- مهاجرت معکوس ۳۲- روستا ۳۳- خدمات</p>
<p>۱</p> <p>۱</p> <p>۱</p> <p>۰/۷۵</p> <p>۰/۷۵</p> <p>۱</p>	<p>ت) پاسخ دهید :</p> <p>۳۴- مهم‌ترین جزایر دریاچه ارومیه را نام ببرید .</p> <p>۳۵- هر یک از دریاچه‌های زیر از چه نوعی هستند : (دائمی، فصلی) الف) زربار (ب) هامون (پ) جازموریان (ت) پریشان</p> <p>۳۶- از اهمیت و کاربرد هرم سنی به چهار مورد اشاره نمایید.</p> <p>۳۷- ویس و گئو به چه معناست این دو را با هم مقایسه کنید.</p> <p>۳۸- شهرهای بزرگ مشکلات و نارسایی‌هایی دارند؛ این نارسایی‌ها در چه زمینه‌ایی می‌باشد؟ نام ببرید. (۳ مورد)</p> <p>۳۹- چهار مورد از مزایای گردشگری را بنویسید.</p>
<p>۱</p> <p>۱</p> <p>۱</p> <p>۱</p> <p>۱</p> <p>۱</p> <p>۲۰</p>	<p>جغرافیای استان تهران</p> <p>۴۰- استان تهران به چه دلایلی از کانون‌های عمده صنایع کشور است ؟</p> <p>۴۱- چهار علت آبادی ورامین را نام ببرید .</p> <p>۴۲- یک نمونه از جاذبه‌های تاریخی و فرهنگی و طبیعی استان تهران که در زیر ذکر شده است را نام ببرید. الف) موزه (ب) بازار (پ) کاخ (ت) چشم‌انداز طبیعی</p> <p>۴۳- بیشترین مهاجران به استان تهران به ترتیب مربوط به کدام استان‌های کشور است ؟ (۴ مورد)</p> <p>۴۴- چهار مورد از راهبردهای بلند مدت توسعه همه‌جانبه استان تهران را بنویسید .</p> <p style="text-align: center;">جمع</p>

۱- الف) راس السرطان	۲- (ت) دریای خزر
۳- مکان ، روابط متقابل انسان با محیط	۴- کتابخانه ای
۵- عراق - ارمنستان	۶- نسبی - ریاضی
۷- طرح سوال و بیان مسئله - تدوین فرضیه - جمع آوری اطلاعات - پردازش اطلاعات - نتیجه گیری و ارائه پیشنهادها	
۸- الف) دریای عمان و اقیانوس هند	
ب) مهم ترین آبراهه راهبردی (استراتژیک) و یکی از گذرگاه های تجاری مهم جهان	
۹- امکان روابط بازرگانی بیشتر - دستیابی به منابع غذایی و ... - منابع معدنی - فراهم کردن سوخت فسیلی	
۱۰- (پ) تبخیر شدید	۱۱- (پ) سودانی
۱۳- زاویه - عمودتر	۱۴- خشک
۱۵- ابری - بارانی	
۱۶- سرزمین های همواری هستند که از یک طرف به کوه ها و از طرف دیگر به دریاها و دریاچه ها منتهی می شوند.	
۱۷- حجم بزرگی از هواست که ویژگی فیزیکی آن به خصوص از نظر دما و رطوبت در سطح افقی درصدها کیلومتر تقریباً همسان می باشد.	
۱۸- یکی از شاخه های دانش جغرافیا است که در زمینه پراکندگی تأثیرات عوامل محیطی بر سلامت انسان مطالعه می کند.	
۱۹- جاذبه گردشگری - استفاده از انرژی پاک - گذراندن اوقات فراغت - معادن گچ ، نمک و مصالح ساختمانی - فعالیت کشاورزی	
۲۰- پرفشار جنب حاره ای - جهت رشته کوه های البرز و زاگرس - دور بودن از دریاها و منابع رطوبتی	
۲۱- (ب) دریای عمان	۲۲- (پ) شمال شرق
۲۳- (ب) ایالت	۲۴- (الف) دهستان
۲۵- (پ) روستاییان به شهر	۲۶- (الف) ستاره ای
۲۷- نسبت جنسی	۲۸- اجباری - اختیاری
۲۹- خودروسازی	
۳۰- در مناطق مرتفع کوهستانی ، مکان های وجود دارد که سرچشمه رودهای متعددی هستند.	
۳۱- حرکت جمعیت از شهرهای بزرگ به مکان های کوچک تر یا روستاها، شهر گریزی یا مهاجرت معکوس نام دارد.	
۳۲- محلی است که فعالیت اغلب ساکنان آن به زمین وابسته است و بیشتر روستائیان به کشاورزی اشتغال دارند.	
۳۳- به زنجیره فعالیت های مالی ، مدیریتی ، بهداشتی ، آموزشی ، اطلاعاتی ، انتظامی ، گردشگر ، تجارت و بازرگانی که به طور غیر مستقیم در بهبود کیفیت و کمیت تولیدات کشور مؤثرند گفته می شود.	
۳۴- جزیره کبودان (قویون داغی) ، اشک داغی ، آرزو ، اسپیر	
۳۵- الف) زریبار (دائمی) (ب) هامون (فصلی)	پ) جازموریان (فصلی)
۳۶- بهبود جمعیت سالمندان ، ارتقای سطح سلامت جامعه ، تأمین شغل برای حال و آینده ، ایجاد فرصت های تحصیلی - تفریحی و رفاهی برای جوانان - امنیت ملی ، جلوگیری از پیری جمعیت ، برنامه های تأمین اجتماعی	
۳۷- پس از ورود آریائیان به فلات ایران در نخستین مرحله زندگی اجتماعی ، آبادی ها را ویس و گئو می نامیدند. (شباهت به آبادی های کوچک ویس و به آبادی های بزرگتر گئو می گفتند). (تفاوت)	
۳۸- اجتماعی ، اقتصادی ، زیست محیطی	
۳۹- پر درآمد - پاک و کم هزینه - اشتغال زایی برای کشور میزبان - توسعه - رونق اقتصادی - ایجاد ارتباطات جهانی سازنده	
۴۰- ۱) مرکزیت سیاسی شهر تهران ۲) تمرکز جمعیت ، ثروت ، درآمد و نیروهای متخصص در استان تهران ۳) وجود زیر ساخت های مناسب همچون دسترسی به شبکه حمل و نقل ۴) برخورداری از قابلیت های مناسب نظیر نزدیکی به بازار بزرگ مصرف	
۴۱- ۱) مرکز تجمع شیعیان بوده ۲) مهاجرت مردم ری پس از خرابی و ویرانی توسط مغولان و تیموریان به این شهر ۳) از شهرهای بزرگ استان تهران است ۴) به عنوان یکی از شهرک های اقماری عمده مطرح است	
۴۲- موزه (جواهرات) ، بازار (بازار قدیمی تهران) ، کاخ (سعدآباد) ، چشم انداز طبیعی (تنگه واشی)	
۴۳- به ترتیب استان های آذربایجان شرقی ، همدان ، اردبیل ، زنجان	
۴۴- ۱) اصلاح الگوی مصرف در زمینه های مختلف ۲) فراهم کردن زمینه های لازم برای افزایش مشارکت های مردمی ۳) ایجاد شرایط ویژه در مجموعه شهری تهران برای جلوگیری از مهاجرت ۴) بستر سازی برای ایجاد توسعه اجتماعی ، فرهنگی و ورزشی برای ساکنان استان با توجه به گذراندن اوقات فراغت ۵) توسعه شهری براساس ضوابط زیست محیطی	